

Фоменко Т.М.

Сумський національний аграрний університет, Україна

Аналіз понять «компетентність» та «компетенція»

Становлення якісно нової парадигми освіти відбувається на основі компетентнісного підходу. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що компетентнісний підхід в освіті з'явився в 60-х рр. XX ст. у контексті діяльнісної освіти.

На сьогоднішній день вчені як зарубіжні, так і вітчизняні розмежовують поняття «компетенція» та «компетентність», які виступають основними атрибутами компетентнісного підходу, але наразі немає одностайності у розумінні сутності цих термінів. Існують різні підходи до визначення освітніх компетенцій; наводяться різноманітні класифікації компетентностей.

Термін «компетенція» був введений у 1965 році американським лінгвістом Ноамом Хомським. Автор виділив поняття «мовна компетенція», яке розглядав як «здатність особистості, яка необхідна їй для виконання будь-якої діяльності». Послідовник Н.Хомського Д.Хаймс розширив обсяги поняття, стверджуючи, що компетенція – це «не тільки володіння граматиною і складом мови, але й знання, вміння, ситуації, в яких відбувається мовленнєвий акт».

Англійський психолог Дж. Равен трактує компетентність як «специфічну здатність, необхідну для ефективного виконання конкретної дії в конкретній предметній галузі, яка включає вузькоспеціальні знання, предметні навички, способи мислення, а також розуміння відповідальності за свої дії». Компетенція, на його думку, означає мотивовану здатність.

У вітчизняній педагогіці термін «компетентність» почав використовуватись з 80-х років XX століття. Деякі вчені вважають поняття «компетенція» та «компетентність» синонімічними, інші дослідники їх розмежовують. Виділяють також поняття «компетентний», яке порівнюють із поняттям «кваліфікований».

У тлумачному словнику сучасної української мови під ред. В.Т.Бусела зазначається, що «компетентність – це поінформованість, авторитетність; коло

питань, явищ, в яких певна людина володіє авторитетністю, знаннями, досвідом.

У тлумачному словнику російської мови С.І.Ожегова «компетенція» трактується як коло питань, щодо яких хто-небудь добре обізнаний; коло чийось повноважень, прав. «Компетентний» означає обізнаний; той, хто володіє компетенцією.

Російські та вітчизняні науковці виокремлюють такі визначення терміну «компетентність»:

- здатність особистості застосовувати знання, навички та вміння у різних ситуаціях спілкування (А.М.Щукін);

- здатність особистості здійснювати ефективну діяльність, використовуючи на практиці знання, вміння та навички (І.І.Костікова, А.О.Маслюк);

- здатність особистості вирішувати проблеми та типові задачі, що виникають у реальних життєвих ситуаціях, використовуючи знання, навчальний та життєвий досвід, цінності та нахили (А.П.Тряпіцина);

- здатність успішно задовольняти індивідуальні й соціальні потреби, діяти й виконувати поставлені завдання (С.Ю.Ніколаєва);

- оволодіння людиною навичками та вміннями виконання трудових функцій (А.К.Маркова);

- досвідне оволодіння людиною відповідною компетенцією, яка включає її особистісне ставлення до цієї компетенції та предмету діяльності (А.В.Хуторський);

- досвідченість суб'єкта у певній життєвій сфері (змістовий наголос ставиться на досвідченості, а не на обізнаності, поінформованості суб'єкта у певній галузі) (І.Д.Бех);

- інтелектуально й особистісно обумовлений досвід соціально професійної життєдіяльності людини, який ґрунтується на знаннях (І.О.Зимня);

– інтегративний ресурс, який забезпечує успішну діяльність за рахунок засвоєних теоретичних і практичних знань, які сприяють досягненню кінцевої мети діяльності (Р.П.Мільруд);

– якісне використання компетенцій (Н.І.Алмазова);

– єдність психічних якостей, психічного стану, які дають можливість діяти самостійно та відповідально (А.К.Маркова).

Поняття «компетенція» визначається дослідниками як:

– знання, навички та вміння, які потрібно засвоїти (А.М.Щукін);

– сукупність знань, умінь, навичок, необхідні для якісної продуктивної діяльності (А.В.Хуторський);

– знання, уявлення, алгоритми дій, систем цінностей та відношень, які виявляються у компетентностях людини (І.О.Зимня);

– сфера набуття знань, умінь та навичок людини (І.І.Костікова, А.О.Маслюк);

– конкретні компоненти теоретичних та практичних знань; засвоєні конкретні стратегії; накопичені досвідом вирішення задач, подолання перешкод та досягнення проміжної мети (Р.П.Мільруд);

– коло питань, щодо яких хтось добре обізнаний, володіє пізнанням, досвідом (А.М.Щукін);

– певна сфера кола питань, які людина уповноважена вирішити (А.К.Маркова);

– коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи (О.І.Пометун).

Таким чином, узагальнюючи аналіз тлумачень понять, можна зробити висновок, що сутність визначення компетенції різними дослідниками розкривається через такі поняття, як «знання», «вміння», «навички», «набутий досвід», «коло питань, щодо яких людина добре обізнана».

Компетентність розглядається багатьма вченими як якісна характеристика особистості, яка виявляється у здатності та готовності до продуктивної діяльності, що базується на знаннях, вміннях, обізнаності та досвіді.

На думку дослідників, поняття «компетентність» ширше за поняття «компетенція»; воно складається із сукупності різних компетенцій та базується на них. Р.П.Мільруд зазначає, що компетенції та компетентність завжди виявляються в практичній діяльності, здійснення якої залежить від наявності необхідних компетенцій. Компетентність є результатом набуття компетенцій, характеристикою успішного навчання, а компетенції – це мета учбового процесу.

Проведений аналіз визначень дає підставу стверджувати, що компетентність – це здатність та готовність особистості до продуктивної діяльності на основі знань, вмінь, навичок та досвіду, цінностей і особистісних якостей; компетенція – це сукупність знань, вмінь, навичок та набутий досвід, необхідні для успішної діяльності.

Отже, основною концепцією компетентнісного підходу є зміщення акцентів із сукупності знань на здатність виконувати певні функції, використовуючи знання, що призводить до зміни кінцевої мети освіти – накопичення об'єму засвоєння знань на формування компетенцій.

Література:

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під. заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: К.І.С. – 2004. – 112 с.
2. Костікова І.І., Маслюк А.О. Професійно-педагогічна компетентність майбутнього вчителя іноземної мови в умовах впровадження інформаційно-комунікаційних технологій: монографія / І.І. Костікова, А.О.Маслюк. – Харків: Цифрова друкарня №1, 2013. – 200 с.
3. Raven J. Psychometrics, Cognitive Ability and Occupational Performance / J.Raven // Review of Psychology. – Vol.7. – №1-2, 2000. – P. 51 – 74.